

Zakaj in kako je nastala ta monografija

Ranljivost posameznika je danes kar nekako v modi – to si predstavljam predvsem v kontekstu odprtosti, čutnosti, občutljivosti ter odzivnosti na dogodke in ljudi, ki nas obdajajo. Ko za nekoga rečemo, da je ranljiv, pomislimo tudi na njegov intenziven odziv, na čustva, morda kriljenje z rokami ali sključeno držo, pogosto tudi na (naučeni) obup in solze. Ranljivost v današnjem času zaznavamo predvsem kot posameznikovo hibo in ne kot njegovo prednost.

Naredimo zdaj korak od posameznika k skupini – ranljivost skupine je ponavadi predmet širših socioloških, ekonomskih ali političnih razprav. Kot strokovnjakinja in raziskovalka organizacijske psihologije gledam na ranljive skupine kot na zaposlene, ki imajo unikatne osebne lastnosti, potrebe, vrednote, tako prednosti kot tudi omejitve. Kdo izmed nas pa nima omejitev pri iskanju službe na trgu dela? Moja omejitev je to, da sem ženska in mati treh otrok, Markova omejitev je starost 55 let, okvarjen sluh in dejstvo, da v preteklih šestih mesecih ni imel redne plačane zaposlitve, Barbara živi sama s svojim sinom in nima dokončane univerzitetne izobrazbe, Tjaša pa je Hrvatica in se vsak dan vozi na delo iz 83 km oddaljenega kraja. Vsi smo na nek način unikatni, zato mora delodajalec pri kadrovanju upoštevati naše lastnosti – tako v samem postopku kadrovanja kot tudi pri ustreznem prilagajanju delovnega mesta, motiviranju, nagrajevanju, usmerjanju, komuniciranju. V praksi pa je tega prilagajanja in seveda tudi možnosti zanj razmeroma malo.

Zaposlovati predstavnike ranljivih skupin je velik izziv in obenem tudi priložnost. Navadno pa se ustavi že na začetku, ko nekoga ne želimo zaposliti, ker nas je strah. Strah nas je nečesa neopisljivega, predvsem pa nepoznavanja

lastnosti posameznikov določene ranljive skupine. Biti informiran pomeni vedeti, vedeti pa pomeni biti samozavesten in pogumen, med drugim tudi imeti pogum, drznost in samozavest za sprejemanje odločitev, med katerimi je tudi sprejemanje drugačnosti. Zakaj oklevamo zaposliti gospo z zelenimi lasmi, gospoda, čigar tatu na njegovi podlakti pripoveduje svojo zgodbo, ali gospodično, ki se je zdravila zaradi depresije, mladega moškega, ki je pred tremi leti prebolel kožnega raka?

Pred nastankom znanstvene monografije *Ranljive skupine na trgu dela – psihološki pogled na izzive in priložnosti* smo si avtorji zastavili cilj, da poiščemo odgovore na vprašanja o možnostih, priložnostih in morebitnih ovirah pri iskanju dela, zaposlovanju in delu predstavnikov ranljivih skupin v Sloveniji. Delo je potekalo v seminarju iz organizacijske psihologije v okviru magistrskega študija psihologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Študenti niso le pregledovali in brali že napisanega, temveč so se odpravili na „teren“. Iskali so sogovornike, predstavnike izbranih ranljivih skupin, ki so bili pripravljene sodelovati in spregovoriti o lastnih izkušnjah z iskanjem zaposlitve oziroma o tem, kako se počutijo na delovnem mestu ter v interakciji z ljudmi, ki jih srečujejo v službenem času. Študenti, avtorji večine poglavij v tej monografiji, so se na razgovore pripravili temeljito in sistematično, izbrali so ožje področje znotraj organizacijske psihologije, ki jih je najbolj zanimalo, in oblikovali vprašanja, ki so tvorila ogrodje posameznega intervjuja. Imeli so priložnost osebno spoznati izbrane posameznike, začutili so njihove stiske pa tudi želje po normalnem sprejemanju in motiviranosti za delo, kar je gotovo neprecenljiva izkušnja za bodočega psihologa ali psihologinjo.

Na osnovi enournih raziskovalnih intervjujev s petimi do dvanajstimi sodelujočimi so pripravili vsebinsko analizo. Raziskovalni namen je bil usmerjen k iskanju dejavnikov, ki oblikujejo priložnosti in možnosti predstavnika določene ranljive skupine, da suvereno in enakovredno vstopa in nastopa na slovenskem trgu dela. Avtorji soglašajo, da ima njihov raziskovalni pristop eno veliko omejitev – majhen in nereprezentativen vzorec, kar tudi omenjajo v svojih zapisih. Imajo pa vsa poglavja in vsebine, ki jih v njih odpirajo, eno veliko prednost – sistematično predstavljanje določenih pogledov na trg dela skozi oči konkretnih predstavnikov izbranih ranljivih skupin. Pogosto se namreč dogaja, da primere jemljemo iz tujih praks, pozabljamo pa povprašati ljudi, ki živijo in delajo v naši sredini. In prav ta odgovor ponuja pričujoče znanstveno delo.

Vsebina knjige je razdeljena na pet vsebinskih sklopov.

V uvodu predstavljamo osnovna izhodišča zaposlovanja ranljivih skupin ter vlogo psiholoških (spo)znanj za uspešno delo s posamezniki. V prvem sklopu so združene vsebine, ki obravnavajo področje navzkrižja med delom in družino. Avtorji iščejo odgovor na vprašanje, ali lahko zaposlene nosečnice uvrščamo med ranljive skupine, kako pri delu funkcionirajo starši samohranilci, in s kakšnimi ovirami se srečujejo starši otrok s posebnimi potrebami.

Drugi del knjige obravnava zaposlene, ki zaznavajo družbeno diskriminacijo pri iskanju službe in delu – med njimi so posamezniki s končano največ osnovno šolo, starejši zaposleni, brezdomeci in istospolno usmerjeni. Zanimivo je, da so njihova stališča med seboj zelo različna in da jih zelo različno obravnavajo tudi delodajalci.

Sledi sklop vsebin, ki obravnavajo telesno ovirane, in sicer z vidika delodajalcev in tudi z vidika paraplegikov ter mladih slepih in slabovidnih.

Četrty del se posveča izzivom zaposlovanja posameznikov, ki trpijo za telesnimi ali duševnimi boleznimi. O teh skupinah – zdravljeni oboleli za rakom, odvisniki od alkohola, depresivno strukturirane osebe, nekdanji odvisniki, osebe z motnjo avtističnega spektra – je danes v medijih veliko govora, delodajalci pa na njih pogosto gledajo z zadržkom in se jih v zaposlovalni politiki raje izogibajo.

Na koncu so se avtorji dotaknili področja migracij, ki je vse bolj aktualno tudi v Sloveniji. Zaradi pretočnosti trga dela v k nam prihajajo posamezniki iz različnih kultur, s seboj pa prinašajo svoje navade, običaje, delovne vrednote. Kakšna so njihova pričakovanja glede iskanja dela v Sloveniji, opisujejo poglavja, ki obravnavajo Hrvate, Arabce in begunce, ki k nam prihajajo zaradi vojnih razmer v svojih domovinah.

Vsako poglavje se začne s teoretičnim uvodom, v katerem avtorji zajemajo tako pregled zakonskih podlag in etičnih dilem kot tudi pregled najbolj aktualnih znanstvenih raziskav s področja psihologije. Pri tem ne pozabijo niti na trenutno situacijo v Sloveniji in bralca uvedejo v izzive in omejitve, s katerimi se srečuje določena ranljiva skupina. Sledi metodološki del, v katerem najdemo osnovne značilnosti sodelujočih in metodo, na osnovi katere so avtorji posameznega poglavja pridobivali informacije. Spoznanja predstavljajo na sistematičen in pregleden način ter poglavje zaključijo z uporabnimi napotki, ki jih lahko koristno uporabijo tako delodajalci, ki se vsakodnevno srečujejo s takimi posamezniki, kot tudi sodelavci, ki želijo razumeti in učinkovito sodelovati s kolegi/nadrejenimi/podrejenimi, ki imajo morda določene značilnosti katere izmed obravnavanih ranljivih skupin.

Znanstvena monografija pa bo zanimiva tudi za študente vrste študijev, ki se pripravljajo na delo z ljudmi (psihologija, pedagogika, andragogika, socialno delo, ekonomija, sociologija, pravo ...).

Dr. Eva Boštjančič
profesorica za psihologijo dela in organizacij